

Sodobna tehnologija in organizacija prostora

Pri snovanju dolgoročnih planov Slovenija 2000 in Ljubljana 2000 se prostorski planerji in urbanisti srečujemo z vprašanji, kako bodo družbene spremembe in tehnološki razvoj vplivali na prostorsko prestrukturiranje gospodarskih in družbenih dejavnosti, to je organizacijo dejavnosti v prostoru, in kako naj v bodoče urejamo naš prostor – mesta, naselja in podeželje, vključno z vsemi naravnimi danostmi, da bo čimbolje ustrežal našim bodočim družbenim potrebam in vrednotam ter omogočal in spodbujal uresničevanje razvojnih usmeritev.

Rešitev smo videli med drugim v policentričnem prostorskem razvoju Slovenije, posameznih občin in mest. Ta naj bi z enakomernejšo razporeditvijo proizvodnih, oskrbnih, upravnih, kulturnih in drugih dejavnosti v izbrana središča razvoja omogočil enakovrednejše možnosti za zaposlovanje in oskrbo prebivalcev v njihovih gravitacijskih zaledjih, s tem pa skladnejši in hitrejši družbenoekonomski razvoj vseh območij Slovenije, varovanje okolja in naravnih dobrin splošnega pomena ter zmernejša rast naselij in mest v območjih, kjer so zmogljivosti prostora omejene za nadaljnjo urbanizacijo. V Sloveniji smo se odločili kar za triindvajset mest, ki naj bi bila samostojna ali kot sestavni del somestja tudi regionalna središča razvoja. Vsaka občina pa naj bi razvijala poleg svojega centra še pomembnejša in druga lokalna središča; Ljubljana na primer pospešeno kar šest centrov: Velike Lašče, Ig, naselje Podpeč – Kamnik – Preserje, Horjul, Polhov Gradec in Vodice. Družbeno učinkovitost in smotrnost takšne policentrične dekoncentracije dejavnosti po manjših mestih in naseljih ali celo na domu bosta omogočala bodoča informacijska tehnologija in razvoj telekomunikacijskih sredstev.

Ob tem pa se v novejših raziskavah pojavljajo teze, da navedene usmeritve niso v skladu s cilji inovacijske družbe, o katerih govori A. Gulič. Katera družba se bo obdržala in uspevala v primerjanju z drugimi razvitejšimi družbami v svetu! Zanimati nas mora, kako so razvojni nosilci naše družbe (v državi, regijah, občinah), prostorsko razporejeni, tehnološko opremljeni, oskrbovani in medsebojno povezani.

Nekatera proučevanja dosedanjih in pričakovanih zakonitosti o soodvisnostih med družbenoekonomskim in družbenoprostorskim razvojem ter oblikovanjem mest in naselij v svetu kažejo, da je za ustvarjalnost posameznika in družbe potrebna čimvečja prostorska koncentracija razvojnih nosilcev. Hiter razvoj računalniškega zbiranja, obdelave in prenosa podatkov ter informacij bo sicer omogočil vedno bolj učinkovito povezovanje ljudi in proizvodnje v naših mestih in naseljih in tudi na podeželju v večje integrirane proizvodne sisteme, vključene (upajmo) v evropski gospodarski in kulturni prostor. Vendar pa – povedano zelo na kratko in preprosto – bodo potencialni razvojni kadri in nosilci znanja morali živeti in delati fizično prisotni neposredno v čimbolj ustvarjalnem okolju, v katerem bodo lahko tudi vzdrževali *neformalne* medsebojne osebne stike – pomembne zaradi vse večje in nujno potrebne sinergije aktivnosti ter učinkov in multiplikativnih učinkov interdisciplinarnih povezav. Le takšno okolje bo lahko vzpostavilo in razvijalo nujno potrebne idejne spodbude in motivacije za neposredno sodelovanje. Računalniška tehnologija procesiranja podatkov in informacij bo sicer odprla neslutene možnosti za dostop do znanja in povečala učinkovitost dela, vendar pa ta sama po

sebi še ne bo razvijala ustvarjalnosti in sposobnosti ljudi za nove oblike ustvarjalnega dela. To bo zaradi prestrukturiranja gospodarstva in novih proizvodnih tehnologij, ki bo zahtevala manj žive delovne sile (robotizacija), postalo najpomembnejši dejavnik družbenega razvoja. Takšna ustvarjalnost se bo lahko optimalno razvijala le v skupnem, prostorsko relativno strnjenem in vsestransko informacijsko, družbeno, družabno in kulturno aktivnem okolju. Tega pa lahko dajejo le večja mesta in urbane aglomeracije z bogato ponudbo storitev, možnosti in medsebojnih stikov in oplajanj.

Raziskovalci navajajo še druge razloge, da je ustvarjalno okolje možno in treba razvijati v mestih: obstoj geografsko pogojenih in stabilnih danosti ter zgrajene infrastrukture, ki je ni mogoče spreminjati in ki dejansko pomembneje vpliva na nadaljnji razvoj kot še tako radikalna ekonomska politika. Ljubljana in Maribor imata na primer s svojo geopolitično lego na križiščih ključnih mednarodnih prometnih tokov – zlasti še potem, ko bosta povezana s sistemom hitrih evropskih železnic in avtocest (Karavanški predor!) – izjemne možnosti za razvoj inovacijskih centrov.

To bi lahko pomenilo, da doslej veljavne usmeritve in cilji dolgoročnega razvoja Slovenije in posameznih mest v policentrizem in zmerno koncentracijo (dekoncentracijo dejavnosti) ter zaustavljanje rasti večjih naselitvenih zmogljivosti ne ustrezajo našim družbenim ciljem razvoja v inovacijsko, visoko proizvodno in evropskim potencialom konkurenčno družbo. Slovenija bi potrebovala skoncentriran kapital znanja le v nekaj strnjenih urbanih aglomeracijah, ki bi morala s svojo prometno dostopnostjo, s ponudbo vseh vrst storitev in dejavnosti ter humanim okoljem dajati stimulativni prostor za delo in bivanje novim ustvarjalnim generacijam. Pričakovani razvoj tehnologije ter telekomunikacijskih in informacijskih sredstev ni argument za policentrični razvoj Slovenije, temveč prav nasprotno: Slovenija je tako majhna, da ne bi potrebovala – zlasti potem ko bodo zgrajene in modernizirane hitre prometne in komunikacijske povezave – kar 23 regionalnih razvojnih centrov, temveč bi nova tehnologija omogočala ustrezno dostopnost tudi do le treh ali štirih večjih centrov v Sloveniji. Primerno bi bilo zato, ne nazadnje tudi zaradi drugih potreb za prestrukturiranje gospodarstva in družbenih dejavnosti, ponovno proučiti smotrnost in naravnost dosedanjih družbenoprostorskih usmeritev ter se na podlagi morebitnih novih strokovnih spoznanj in razvojnih ciljev odločiti za zmernejšo policentrično dekoncentracijo razvojnih zmogljivosti.

MARIAN KRISPER

Uvajanje informacijske tehnologije kot kazalec razvoja

Sem inženir in se deset let ukvarjam s tehničnimi, pa tudi z ekonomskimi vidiki uvajanja informacijske tehnologije, zlasti s primerjavami razvoja te tehnologije pri nas in v razvitem svetu. Razpravljanje o družbenih vidikih uvajanja informacijske tehnologije nas kar hitro zapelje v poudarjanje zlorab in možnih negativnih posledic.